

Maksimum av et menneske

■ Bøker

Av PER BANG

— For oss var Churchill mannen som ville nekte oss friheten, sa en indisk kollega til meg like etter at verden hadde fulgt seierherren, Europas redningsmann, oratoren, journalisten, den personifiserte engelske bulldoggen til graven. Vi som fulgte med på nært hold den kalde januardagen i 1965 var grepet av sterke følelser. Vi tenkte på vår frihet og glemte at det var både plass og gode grunner til andre synspunkter på Winston Churchill. De britiske koloniene hadde ikke mye å si ham takk for. Akkurat dette poenget har fått snau plass i Richard Herrmanns store og velskrevne Churchill-biografi.

Men England takket ham vel fredssommeren 1945? Tvertom — det første valget etter krigen endte med torienes totale nederlag og Churchill selv som taper av sin plass i Underhuset. Herrmann er noe forarget over denne politiske utakknemlighet, og overser at britene ikke sloss mot Hitler for å få en konservativ regjering. De sloss for den velferdsstaten som krigsårenes største bestseller, Beveridge-rapporten, hadde forespeilet dem i 1942. Mange av dem husket fremdeles 1918 og det som møtte heltene da de kom hjem den gangen: Arbeidsløshet, depresjon, tiggergang. Det var naturlig og riktig at Churchill måtte vike plassen for Labour. Han var en stor mann i krig og en anomali i fred. En mann fra høyadelen og godseierens over-

privilegerte klasse.

Richard Herrmann følger slekten fra den første John Churchill som ble hertug av Marlborough i 1704 og ble belønnet med Blenheim Palace, 30 andre eiendommer og en enorm formue. Hans etterfølgende hertuger var enten ubetydeligheter eller nok så sprø, ingen var fremragende annet enn som eksentrisiteter. Winstons far var yngre sønn av den niende hertugen og var forsåvidt også sprø nok og døde ung av syfilis på hjernen etter en kort og glimrende politisk karriere. Hans kone Jennie samlet på elskere og stadig yngre ektemenn — hennes siste var jevnaldrende med hennes sønn Winston. Og han var en uskikkelig og skoledårlig rakkerunge, forsømt av foreldrene, tilsidesatt og ensom, alle odds var mot ham. Bortskjemt var han også, som ung offiser i India hadde han egen hovmester, to tjenere og rideknekt. All sannsynlighet talte for at han skulle bli enda en av disse småtåpelige, holdningsløse overklasseguttene, en Bertie Wooster som i ren dumhet skled videre på det britiske klasesamfunnet.

Alt tegnet slik, som ung offiser deltok han frivillig på spansk side i krigen mot kubanerne, samtidig som han dypt foraktet Spania og høyt beundret Cuba. Hva slags prinsipper hadde han egentlig? Hvordan så han på medmennesker? Han var skyldig i grove krigsforbrytelser både i Afganistan og i Afrika hvor hans øverste sjef var Lord Kitchener, et annet råskinn av en krigsforbryter og gravskjender. Politisk sett var Churchill en upålitelig

SIR WINSTON CHURCHILL: En mann med uvanlige dimensjoner — på godt og ondt.

løsgjenger som to ganger skiftet parti. I det hele tatt: en suspekt person.

Men sammensatt: da han var innenriksminister for 80 år siden innførte han arbeidsformidling, reformerte fengselsvesenet, kjempet for garantert minstelønn og foreslo ledighetstrygd. Han opprettet et statlig oljeselskap for å

holde privat kapital borte fra en ny og livsviktig energikilde — det ble senere til BP. Han ville avskaffe Overhuset — men samtidig som han satte inn tropper mot streikende jernbanearbeidere og ivret for krig i 1914. Da den kom, tok han beslutningen om landgangen ved Gallipoli som ble en forferdelig katastrofe. Selv deltok han i skyttergravene i Flandern. Frykt var en ulkjent ting for ham. Han elsket krigen.

For å si det kort: det var uvanlige dimensjoner over ham. Alle gode sider og alle dårlige sider var forstørret til de ble årsak til skjebne for millioner. Selvrådig var han til det ekstreme, sta og utradisjonell, en sentimental romantiker som levde best på det Koestler kaller «Det tragiske planet» og som var irriterende utålmodig i fredstid.

Hans personlige liv var tragisk: sønnen Randolph var totalt mislykket, en datter ble stadig arrestert for fyll og gateorden, en annen datter tok sitt eget liv.

Richard Herrmann har gjort dette maxi-menneskets liv spennende og nærværende. Få kan som ham levendegjøre historisk stoff ved hjelp av anekdoter, og da gjør det lite at det kan bli en viss tilbøyelighet til pratsom ordrikdom og gjentakelser. På sitt beste hever teksten seg til en behersket retorikk som er i stil med emnet.

Richard Herrmann:
«Med skjebnen i hånden.
Churchill-slekten
i krig og fred»
Cappelen

DN 28. 10. 97

Per Bang Næringslivet 28 10. 97